

**SA'DIY SHEROZIY "GULISTON" ASARI OGAHIIY VA SAYFI SAROYI
TARJIMALARIDA TIL VA USLUB MASALASI**

Karimova Nigina Xurshid qizi

Sharof Rashidov nomidagi SamDU 401-guruh talabasi.

Annotatsiya. Ushbu maqolada fors-tojik adabiyotining yirik namoyondalaridan biri Sa'diy Sheroziyning "Guliston" asarining o'zbek tiliga Ogahiy hamda Sayfi Saroyi tomonidan amalga oshirilgan tarjimalari til va uslubiy xususiyatlar nuqtai nazaridan qiyosiy tahlil qilinadi. Tarjimonlarning tarixiy-madaniy kontekstdagi o'rni, ularning tarjima uslubi, badiiylikka yondashuvi, leksik va grammatik vositalardan foydalanish xususiyatlari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Sa'diy Sheroziy, "Guliston", Ogahiy, Sayfi Saroyi, tarjima, uslub, badiiylilik, qiyosiy tahlil.

Abstract. This article presents a comparative analysis of the linguistic and stylistic features of the Uzbek translations of the "Gulistan" by one of the greatest representatives of Persian-Tajik literature, Saadi Shirazi, carried out by Ogahiy and Sayfi Sarayi. The study examines the translators' roles within their historical and cultural contexts, their translation strategies, approaches to artistic expression, and the specific use of lexical and grammatical devices.

Keywords: Saadi Shirazi, Gulistan, Ogahiy, Sayfi Sarayi, translation, language, style, artistic expression, comparative analysis.

Аннотация. В данной статье проводится сравнительный анализ языковых и стилистических особенностей узбекских переводов произведения "Гулистан" одного из крупнейших представителей персо-таджикской литературы Саади Ширази, выполненных Огахи и Сайфи Сарайи. Исследуются место переводчиков в историко-культурном контексте, их переводческие подходы, отношение к художественной выразительности, а также особенности использования лексических и грамматических средств.

Ключевые слова: Саади Ширази, Гулистан, Огахи, Сайфи Сарои, перевод, язык, стиль, художественная выразительность, сравнительный анализ.

Kirish. Sa'diy Sheroziyning "Guliston" asari Sharq adabiyoti tarixida o'ziga xos o'rin egallagan, axloqiy-falsafiy hikmatlar bilan to'la, badiiy jihatdan mukammal asardir. Ushbu asar o'zbek mumtoz adabiyotiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Xususan, Ogahiy va Sayfi Saroyi kabi yirik tarjimonlar ushbu asarni o'zbek tiliga tarjima qilganlar. Har ikki tarjima o'z zamonasi, ijtimoiy-madaniy muhit, shuningdek, tarjimonning estetik didi va til imkoniyatlariga bog'liq holda shakllangan. Sayfi Saroyi "Guliston" tarjimasi bilan o'z ismini turkiy adabiyotga oltin harflar bilan yozgan tarjimon va shoirdir. Asarlarini turk tilining qipchoq lahjasida yozgan. Sayfi Saroyining "Guliston bit-turkiy" turk lahjalarida so'zlashuvchi xalqlar uchun o'z davrida o'rnak asar hisoblangan. Hatto maktablarda darslik sifatida o'qitilgan. Tarjimalarning tili xususiyatiga to'xtaladigan bo'lsak, turkiy tillarni davrlashtirish nuqtai nazaridan kelib chiqib, "Guliston bit-turkiy" eski turk davrida yozilgan asar hisoblanadi. Bu davr tilining o'ziga xos bir necha xususiyatlari bor: tovushlarning talaffuzida, so'zlarning qo'llanilishi, gap bo'laklarining o'рни va boshqalar. Sayfi Saroyi tarjimasidagi asar tili, Ogahiy tarjimasidagi asar tili va bugungi kundagi tilimizning ham ba'zi so'z va qo'shimchalarida ba'zi o'zgarishlarga duch kelamiz. Ogahiy tarjimasida ba'zi jihatlari bilan Sayfi Saroyi tarjimasiga o'xshash. Ikkala tarjimaning ba'zi joydagi hikoyatlari deyarli bir xil. Masalan: Ulug'lardan bir kimersa bir parso erga so'rdi: "Falon obid haqqina ne aytursan? Ko'b ta'nali so'zlar aning uchun derlar". Aytti: "Zohirinda ayb ko'rmon, botininda g'ayb bilmon". "Guliston bit-turkiy" da keltirilgan hikoyatdagi "kimersa" (kimdir olmoshi o'rnida), "so'rdi" (so'radi fe'li o'rnida), "er" (kishi oti o'rnida), "aning" (uning olmoshi o'rnida), kabi so'zlar, haqqina so'zidagi -na qo'shimchasi (jo'nalish kelishigi -ga o'rnida qo'llangan), aytti so'zidagi -ti (o'tgan zamon qo'shimchasi-di o'rida), ko'rmon va bilmon so'zlaridagi mon qo'shimchalari (bo'lishsizlik -ma, zamon-di va shaxs-son-m) aynan eski turk davri tiliga xos. Bulardan tashqari "Guliston bit-turkiy" da "emas" to'liqsiz fe'li o'niga qadimgi va eski turk davrida qo'llanilgan va

bugungi kunda ham turk tilida mavjud bo'lgan "deg'il" so'zi qo'llangan. Ogahiy tarjimasida esa bu so'z bugungi kunimizdagi til uslubida, ya'ni "emas" shaklida qo'llangan. Yana bir misol: eng yangi davr va yangi turk davrida (Ogahiy davrida) qo'llangan "ozuqalanmoq" so'zi o'rida "Guliston bit-turkiy"da eski turk davriga xos bo'lgan "beslenmek" so'ziga ham ko'zimiz tushadi. Shu kabi yana bir qancha eski turk davriga xos bo'lgan so'zlarni uchratishimiz mumkin. Xuddi shu hikoyat Ogahiy tarjimasida quyidagicha berilgan: Ulug'larning biri bir porso kishiga dedi: "Falon obidning haqida na so'z aytursankim, o'zgalar aning izidin ta'na qilib, ko'b so'z ayturlar". Porso dedi: "Zohirida hech ayb ko'rmasmen va botinida na aybi borin bilmasmen". Bu yerda "na" so'zi ikki bor qo'llangan va "qanday" so'roq olmoshi o'rnida qo'llangan. "Aytursankim", "ko'rmasmen", "bilmasmen" kabi o'sha davrga xos bo'lgan fe'llar, "aning" kishilik olmoshi ham qatnashgan. Ogahiyning tarjimasida keyingi asrlarga oid bo'lgani uchun Sayfi Saroyinikiga nisbatan bugungi adabiy tilimizga yaqinroq. "Guliston"ning nasr va nazmi Sayfi Saroyi va Ogahiy tarjimalarida, asosan, nazmda bir qancha farqlar kuzatiladi. Yana bir hikoyatda shunday deyilgan: bir vazirning bir bilimsiz, axloqsiz o'g'li bo'lib, uni bir donishmandga tarbiyalanishga va ilm o'rganishga beradilar. Bu donishmand ko'p muddat bilim va tarbiya beradi, ammo foydasi bo'lmaydi. Bolaning otasiga odam yuborib, shunday gaplarni aytadi: sening bu o'g'ling hech qachon oqil bo'lmaydi, lekin meni aqldan ozdiradi. Hikoyatdan keyin ushbu she'r berilgan:

Chun buvad asli gavhari qobil,

Tarbiyatiro dar o asar boshad.

Hech asayqal nako nadonad kard

Ohanero, ki badguhar boshad.

Asarning asl nusxasida bu she'r bolaning otasiga yuborilgan odam tilidan aytiladi. Ogahiy tarjimasida ham aynan shunday. Ammo "Guliston bit-turkiyda" otasining oldiga yuboriladigan kishiga donishmandning o'z tilidan aytiladi. Sayfi Saroyida quyidagi uslubda berilgan:

Javhari asl ul durur qobil-

Kim, anga tarbiyat asar qilg'ay.

Sayqal urisa, ochilmagʻay hargiz,
Ul temurkim koʻki yomon boʻlgʻay.

Bu hikoyat Sayfi Saroyida asl nusxaga yaqinroq tarjima qilingan, yaʼni aynan soʻzma soʻz asl nusxa bilan bir xil va maʼnosi ham juda yaqin. Ogahiyning tarjima uslubi poetik tafakkur bilan uygʻunlashgan. U “Guliston”dagi hikmatlarni nafaqat tarjima qilgan, balki ularni oʻz ijodiy salohiyatidan kelib chiqqan holda oʻzbekcha ifoda vositalari orqali yangidan yaratgan. Uning sheʼriy ifodasi, qofiyalangan jumalari, tashbeh va istioralari orqali matnga poetik ruh bagʻishlangan. Sayfi Saroyi esa tarjimada soddalik, mazmunning aniq yetkazilishiga urgʻu bergan. U asarning hikmatli jihatini saqlagan, biroq uslubda yuksak poetiklik emas, balki amaliy nutqqa yaqinlik seziladi. Bu uning tarjimasi koʻproq didaktik maqsadga xizmat qilganini koʻrsatadi.

Xulosa.

Saʼdiy Sheroziyning “Guliston” asarining Ogahiy va Sayfi Saroyi tomonidan amalga oshirilgan tarjimalari oʻzbek tarjimashunosligi tarixida muhim oʻrin tutadi. Har ikki tarjimon oʻz davri, til imkoniyatlari va estetik qarashlari asosida asarni tarjima qilgan. Sayfi Saroyi xalq tiliga yaqin, tushunarli tarjima yaratgan boʻlsa, Ogahiy badiiy, sheʼriy ruhda yuksak uslub bilan tarjima qilgan. Bu ikki tarjima oʻzbek tilining turli bosqichlaridagi imkoniyatlarini va tarjimonlik madaniyatini koʻrsatib beradi.

REFERENCES

1. Ergash Ochilov, “Barhayot siymolar”. “Oʻzbekiston”, T., 2012-yil.
2. Bobur Udayev. Saʼdiy Sheroziy “Guliston” asari tarjimalarida adaptatsiya masalalari// Magistrlik dissertatsiyasi. Toshkent-2018.
3. Botirovich A S. “Tarjimashunoslikda uslub muammosining oʻrganilishi”. Taʼlim fidoyilari 18(5):359-362
4. Ogahiy “Guliston”. Gʻafur Gʻulom nomidagi adabiyot va sanʼat nashriyoti. Toshkent - 1977.
5. Saʼdiy Sheroziy “Guliston”. Nashriyoti davlati Tojikiston. Dushanbe – 1962.

6.Sayfi Saroyi “Guliston bit-turkiy”. G‘afur G‘ulom nomidagi badiiy adabiyot nashriyoti. Toshkent - 1968.

7.O‘zbek adabiyoti tarixi. I tom. Eng qadimgi davrlardan XV asrning II yarmigacha. “Fan”, T., 1977-